

SESJA „PRZESZŁOŚĆ REGIONU OSTROWA LEDNICKIEGO I JEGO PERSPEKTYWY”

Dnia 15 lutego 1991 r. odbyła się w Poznaniu w sali Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk sesja naukowa na wyżej podany temat, zorganizowana przez Zarząd PTPN i Zespół Interdyscyplinarny przy Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. Miała ona na celu przedstawienie niemałych osiągnięć prawie 10-letnich badań przedstawicieli różnych dyscyplin historycznych i przyrodniczych zajmujących się tym regionem leżącym w samym sercu Wielkopolski. Lednicki Zespół Interdyscyplinarny powstał spontanicznie od roku 1982 na zasadzie zainteresowania przedstawicieli poszczególnych dyscyplin badaniami w rejonie Lednicy, a także poprzez nawiązywanie współpracy dla uzyskania określonych ekspertyz. Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy zapewniało doskonałą bazę terenową i w niewielkim zakresie uczestniczyło w kosztach tych badań, które częściowo włączono do programów badawczych różnych placówek naukowych. Większość osób uczestniczących w pracach w rejonie Lednicy reprezentowała różne placówki naukowe, zwłaszcza uczelnie wyższe Poznania, ponadto w badaniach tych brał udział zespół z Krakowa, kierowany przez prof. dr hab. K. Żurowską, i zespół Pracowni Archeologii Podwodnej z UMK w Toruniu, kierowany przez dr dr G. Wilkego i A. Kołę. Sesja poznańska miała na celu zapoznanie szerszego grona zainteresowanych z wynikami, niekiedy wręcz rewelacyjnymi, tych wieloletnich, różnokierunkowych badań.

W pierwszym referacie doc. dr hab. S. Kumatowski z Zakładu Archeologii Wielkopolski IHKM w Poznaniu przedstawił miejsce interdyscyplinarnych badań lednickich w badaniach regionalnych Wielkopolski. Wskazał na ich nową metodyczną jakość, polegającą na partnerskim statusie wszystkich uczestniczących dyscyplin, które realizując w zasadzie własne programy badawcze jednocześnie wzbogacają problematykę innych dyscyplin, same też poprzez stawiane na gorąco pytania i kwestie do rozstrzygnięcia wzbogacają swój kwestionariusz badawczy, a zarazem mają możliwość weryfikacji niektórych ustaleń poprzez porównanie wyników z innymi gałęzi nauk. Tak ustawione badania regionalne – według terminologii referenta „monograficzno-terytorialne” – są obecnie optymalnym modelem, wartym upowszechnienia w innych wybranych regionach Wielkopolski. Dopiero zestawienie wyników z przebadania paru takich regionów pozwoli na wysnucie rozmaitych wniosków zarówno co do przeszłości naszej dzielnicy, jak i umożliwi wskazanie właściwych sposobów eksploatacji i ochrony środowiska.

Następny mówca – prof. dr hab. K. Tobolski z UAM w Poznaniu – przedstawił referat pt. *Badania ekologicznej przeszłości Lednickiego Parku Krajobrazowego*, zwra-

cając uwagę na metody badań, ich dotychczasowe wyniki i zamierzenia. Wyniki te są już obecnie imponujące. Dzięki ogromnej energii prof. Tobolskiego, zgromadził on grono współpracowników prowadzących żmudne badania osadów z Jeziora Lednickiego i kilku pobliskich zbiorników wodnych zawierających mikroszczałki roślinne i zwierzęce. Dzięki temu można już dziś pokusić się o zarysowanie głównych trendów przemian środowiska tej partii Wielkopolski i wyznaczyć okresy wzmoczonej antropopresji.

Próba skorelowania wyników badań nad zasiedleniem regionu Lednicy z powyższymi ustaleniami był krótki referat prof. dr hab. Z. Kurnatowskiej z Zakładu Archeologii Wielkopolski IHKM PAN w Poznaniu nt. przemian zasiedlenia regionu Lednicy w starożytności i średniowieczu, w którym przedstawiono okresy wzmoczonej eksploatacji tego regionu wiążące się z osadnictwem kultury łużyckiej (1300 r. p.n.e. – 300 r. p.n.e.) oraz kultury przeworskiej (II w. p.n.e. – IV/V w. p.n.e.). Zaskakującym wynikiem było stwierdzenie dość nikłego zasiedlenia okolic Jeziora Lednickiego w starszych fazach wczesnego średniowiecza – w okresie plemiennym. Za to prawdziwa eksplozja zasiedlenia wiąże się z okresem tworzenia się państwa Pierwszych Piastów – zatem ze szczytowym okresem w dziejach Lednicy. Dokonane wówczas odlesienie tego regionu zdecydowało o jego obecnym, bezleśnym, rolniczym charakterze.

Mgr J. Górecki z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy przedstawił referat przygotowany wspólnie z mgr mgr M. Łastowieckim i J. Wrzesińskim z tegoż Muzeum, obrazujący najważniejsze wyniki badań archeologicznych na Ostrowie Lednickim w latach 1983-1990. Celem tych badań było przede wszystkim wyjaśnienie paru spornych kwestii z dziejów Ostrowa Lednickiego, zwłaszcza sprawy istnienia starszego, przedpiastowskiego grodu na wyspie oraz charakteru budowy i chronologii tzw. II kościoła w grodzie. Obie te sprawy ostatecznie rozstrzygnięto. Udało się bowiem potwierdzić istnienie starszego grodu. Uzyskano też dane pozwalające określić, iż tzw. II kościół był budowlą kamienną, a dane stratygraficzne pozwalają odnieść go do 2 połowy X w. Ponadto badania wykopaliskowe prowadzono w północnej partii grodu, gromadząc nowe materiały nt. zabudowy tej jego części oraz na podgrodziu – odsłaniając część konstrukcji mostu gnieźnieńskiego znajdującą się obecnie na brzegu wyspy.

Po wystąpieniu prof. dr hab. Z. Habera, który mówił o odtworzeniu roślinności historycznej w obrębie Etnograficznego Parku Lednickiego, zabrał głos doc. dr hab. J. Skoczylas, przedstawiając kwestię pozyskiwania surowców skalnych dla budowli lednickich. Szczególnie interesujące wyniki przyniosły poszukiwania surowców nie występujących w najbliższym otoczeniu Jeziora Lednickiego (martwica wapienna, piaskowiec, wapień, gips). Referent wskazał na miejsca ich prawdopodobnego pozyskiwania i postulował dalsze badania nad tym zagadnieniem.

Po przerwie obiadowej jako pierwsza wystąpiła prof. dr hab. K. Żurowska z UJ w Krakowie, przedstawiając wyniki pracy kierowanego przez siebie zespołu (mgr, mgr A. Biedroń, T. Rodzińska-Choraży, dr T. Węclawicz) nad architekturą Ostrowa Lednickiego. Potwierdziła wczesną chronologię II kościoła lednickiego danymi wynikającymi z analizy jego formy architektonicznej o nawiązaniach zachodnich, a następnie szerzej omówiła kwestię rewelacyjnego odkrycia basenów chrzcielnych w kaplicy, która wobec tego musi być uznana za baptysterium – jedyne znane na ziemiach polskich. Referentka przedstawiła następnie obiekt lednicki na szerokim tle porównawczym, wskazując na jego chronologię sprzed roku 1000 i wyjaśniając jego szcze-

gólną funkcję (2 baseny wykorzystywane równocześnie) informacjami zaczerpniętymi ze źródeł pisanych.

Po wystąpieniu dra J. Lehmana z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, dotyczącym problemów konserwatorskich Ostrowa Lednickiego i Wielkopolskiego Parku Etnograficznego, głos zabrał doc. dr hab. A. Mocek, przedstawiając zbiorowy referat przygotowany przy współpracy doc. dra hab. S. Drzymały i mgra W. Spychalskiego pt. *Właściwości fizyko-chemiczne gleb LPK*. W referacie przedstawiono szczegółową klasyfikację gleb opartą na paroletnich badaniach i omówiono właściwości poszczególnych ich grup i typów rzutujących bezpośrednio na sposoby ich wykorzystywania. Referent wskazał na szereg nieprawidłowości wynikających z niewłaściwej gospodarki nawozami i na sposoby uzdrowienia tej sytuacji.

Dwa następne referaty dotyczyły również problematyki współczesnego stanu środowiska regionu Lednicy – zwłaszcza zanieczyszczeń Jeziora Lednickiego (doc. dr hab. L. Burchardt referat nt. przyczyn zmian hydrobiologicznych w Jeziorze Lednickim, oraz dr Janina Pańczak i mgr M. Michałkiewicz – referat nt. żyzności i zanieczyszczeń oraz fauny dennej jeziora) ze wskazaniem na sposoby powstrzymania degradacji oraz źródła największych zanieczyszczeń, a także na możliwy wpływ tych ostatnich na stan zabytków architektonicznych na wyspie.

Jako ostatni wystąpił dr inż. arch. A. Baranowski z Gdańska, prezentując w imieniu zespołu opracowanie konkursowe na zagospodarowanie przestrzenne Lednickiego Parku Krajobrazowego. Opracowanie to uzyskało I nagrodę w rozstrzygniętym 3 grudnia 1990 r. konkursie zorganizowanym przez Oddział Poznański Towarzystwa Urbanistów Polskich.

Referatom towarzyszyła ożywiona dyskusja, tocząca się zarówno wokół rozmaitych szczegółowych problemów poruszanych przez poszczególnych referentów, jak i wokół spraw współczesności – wniosków i postulatów nt. niezbędnych działań w celu powstrzymania degradacji środowiska przyrodniczego, a także sposobów uzyskania funduszy na dalsze prowadzenie tak potrzebnych i obiecujących prac badawczych.

Warto na zakończenie dodać, że referaty reprezentowane na sesji nie wyczerpały całego spektrum dyscyplin biorących udział w badaniach lednickich. Nie zostały bowiem przedstawione wyniki badań geomorfologicznych kierowanych przez prof. dra hab. W. Stankowskiego z UAM, wyniki pracy zespołu archeologii podwodnej z UMK z Torunia, ustalenia dotyczące sieci parafii regionu Lednicy poczynione przez mgra W. Szkudlarkę z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, badania nad współczesną kulturą ludową tego regionu prowadzone przez mgr mgr A. Pelczyka i M. Fryzę z tegoż muzeum i jeszcze niektóre inne prace. Wydaje się więc, że tego typu prezentację należy w przyszłości kontynuować. Referaty zaprezentowane na sesji ukaza się drukiem w wydawnictwie PTPN.

Zofia Kurnatowska